

קידוש השם לעיני הגוים לאור ההלכה

מאת מרן הרב שלמה גורן — הרב הראשי לתל-אביב-יפו

הלכה רווחת היא בישראל, שהמצוה החמורה ביותר בתורה, המחייבת מסירות נפש על קיומה ודוחה פיקוח נפש, היא מצוות קידוש ה' הנלמדת מן הכתוב „ונקדשתי בתוך בני ישראל“ כפי שקבע הרמב"ם בפ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה א': כל בית ישראל מצווין על קידוש ה' הגדול הזה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל. והסביר אותה הרמב"ם בספר המצוות, מצות עשה ט': וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת. האמיתית בעולם ושלא נפתח בהיזק שום מזיק, שאפילו יבוא אלינו אגס עריץ ויקרא אותנו לכפור בו יתעלה, לא נשמע לו, אבל נמסור עצמנו למיתה ולא נתן לו לחשוב שכפרנו אע"פ שבלבותינו מאמינים בו יתעלה. וזאת היא מצוות קידוש ה' המצווים בה בני ישראל בכללם. ומצוה זו היא המטרה של יציאת מצרים כמבואר בתורת כהנים בפ' אמור על הפסוק הנ"ל וכמבואר בספר המצוות להרמב"ם בהמשך דבריו שם. וכמבואר להלן.

וכבר כתב הרמב"ם באגרת השמד: כמו שהלול ה' הוא עוון גדול, כך קידוש ה' היא מצוה גדולה וגומלין לו טובה הרבה מאוד, וכל איש מבני ישראל חייב בקדוש ה', כמו שאמרו בספרא: „אני ה' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים“, על מנת שתקדשו שמי ברבים. וכן העתיק הרמב"ם את הספרא בספר המצוות שלו. אולם בנוסח שלנו כתוב ע"מ שתמסרו עצמכם לקדש את שמי, ולא כתוב שם ברבים. ויש הבדל הלכתי גדול בין שתי הגרסאות הללו לתחולת מצוה זו כפי שיתברר להן.

ברם ישנו תנאי הלכתי בקיום מצוה זו בפסגתה העליונה, שחובת קיומה מותנה במציאת עשרה ישראל בשעת מעשה, מפני שתחולתה היא רק בפרהסייה, דהיינו כאשר חומך העבירה עצמה אינו גורר אחריה חובת מסירות נפש, מעין כל המצוות שבתורה מחוץ לשלוש העבירות החמורות שהן: ע"ז; גלוי עריות ושפיכות דמים, עליהן נאמר „יהרג ואל יעבור“ גם בצינעא. וכן אמרו במסכת סנהדרין (ע"ד ב'): אמר ר' יוחנן אין פרהסיא פחות מעשרה בני אדם ומוסיפה הסוגיא שם: פשיטא ישראלים בעינן דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומסקנת הסוגיא שם שצריכים עשרה וכולם ישראל. וכך נפסקה ההלכה ברמב"ם בהל' יסודי התורה פ"ה הנ"ל, שקידוש שם ברבים אינו אלא בפני עשרה מישראל. אבל בפני נכרים לכאורה אין מצות קדוש השם חלה, אלא אם כן העבירה עצמה מחייבת מסירות נפש. דהיינו בשלוש העבירות החמורות הנ"ל שאפילו בצינעא יהרג ולא יעבור. ובפני נכרים אפילו רבים נדונים כבצינעא.

הכני ישראל ראו חובה לעצמם לקדש שם אלוקי ישראל בפני נוכרים

אולם מאידך גיסא מצינו חובה מיוחדת לקדש שם שמים בפני נכרים. כפי שמצינו בירושלמי במסכת בבא מציעא פ"ב הלכה ה' אצל ר' שמעון בן שטח שקנו עבדו חמור זעליו מרגלית וצוה להחזיר אותה לבעליה הגוי מטעם המפורש שם בירושלמי „בעי הוה שמעון בן שטח משמע ברוך אלהון דיהודאי מאגר כל עלמא“. כלומר ריצה היה ר' שמעון בן שטח לשמוע מפי הגוי ברוך אלוקי היהודים מכל שכר שבעולם הזה. לכן החזיר לו את המרגלית אע"פ שהגוי כבר התיימש ממנה ואפילו אצל יהודי היה פטור מלהחזיר ובכל זאת החזירה ר' שמעון בן שטח כדי לגרום לקדוש השם מפיו של הגוי. וכן מובאות עובדות אחרות מעין זו שהחזירו החכמים אבידות לגויים בגלל קידוש השם שיצא מזה אע"פ שהיו פטורים מלעשות זאת, משום שכבר התיימשו בעליהן מהן. כגון בעובדיה דר' חנינא שספר על רבנין סביא שקנו כרי של חיתין מנכרים ומצאו בו צרור של דינרין והחזירו אותו לנכרים, זאמרו: ברוך אלוקיהם של היהודים. ואצל אבא הושעיא איש כפר טירינא, שהחזיר למלכה בלנרין שלה. ור' שמואל בר סוסרטאי, שהחזיר למלכה של רומי את תכשיטיה לאחר שלושים יום. על אף שגזר המלך להחזירם בתוך שלושים יום וכששאלה אותו המלכה למה לא החזרת אותם בתוך שלושים יום אמר לה „דלא תימרונ בגין דחלתיך עבדית אלא בגין דחלתיך דרחמנא“ — אמרה ליה „ברוך אלהון דיהודאי“ — כלומר שלא תאמר שהחזרת בגלל הפחד מפניך, כי אם פחדתי מפני הקב"ה; ואז אמרה ברוך אלוקיהם של היהודים.

זוהי אמנם שיטת התלמוד הירושלמי הסובר כנראה, שראוי ורצוי להחזיר אבידה לגוי מטעם קדוש השם גם כשכבר התימש ממנה, שבכגון זה אצל יהודים פטור מלהחזיר לו אבידתו לאחר יאוש. הרי אצל גוי יש להחזיר לדעת הירושלמי, והוא לכאורה בניגוד לדעתו של ר' יהודה אמר רב בסנה' ע"ב שאמר: „והמהחזיר אבידה לכותי עליו הכתוב אומר למען ספות הרוחה את הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו“ וכמו שפרש רש"י שם: והמהחזיר אבידה לכותי — השווה חבר כותי לישראל ומראה בעצמו שהשבת אבידה אינה חשובה לו ממצוות בוראו; שאף לכותי הוא עושה כן שלא נצטווה עליהם, ורב כנראה הולך לשיטתו כמובא בשמו במסכת ב"ק (ק"ג ב') אמר ר' חמא בר גוריא אמר רב מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת? שנאמר „לכל אבדת אחיך“ — לאחיך אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לכנעני. ור' פנחס בן יאיר קובע שם „במקום שיש חילול השם אפילו אבידתו אסור“ — הרי שאיסור חילול השם חל גם כאשר זה נוגע לגוי, וממילא גם מצוות קידוש השם חל עליו כמו שבארנו בספר „תורת מועדים“ במאמר „מצות קדוש השם“ שהאיסור של חילול השם ומצוות קידוש השם סמוכים זה לזו וזו לזה“ ככתוב: „ולא תחללו את שם קדשי וקדשתי בתוך בני ישראל“.

ככל מקום שחל האיסור של חילול השם יש מצוה לקדש השם ויוצא שבכל מקום שחל האיסור של חילול השם יש שם מצוה לקדש השם. וכן משמע מלשון הרמב"ם בספר המצוות מצוה ל"ט ס"ג שכתב: שהזהירנו מחילול השם והוא הפך קדוש השם שנצטוונו בו שקדם ביאור בתשיעית ממצות עשה והוא אמרו יתברך ולא תחללו את שם קדשי. משמע האיסור של חילול השם ומצוות קדוש השם קשורים זה בזה. שההיפך של קדוש השם הוא חילול השם, וכל שמצווין שלא לחלל את השם בפניו, מצווין לקדש בפניו את השם.

ואם כי ההלכה קובעת שמצות קידוש השם וכן האיסור של חילול השם שמן התורה תקפה וחומר איסורה אינו אלא בפני עשרה מישראל, כמו שחזר על כך הרמב"ם בספר המצוות ביחס לחילול השם: ואם עבר ולא נהרג כבר חילל את השם ועבר על לאו זה, אם היה העובר במקום הרבים כלומר בעשרה מישראל כבר חילל את השם ברבים ועובר על לאו "ולא תחללו את שם קדשי" וחסאו גדול מאד.

וכעין זה פסק הרמב"ם בפ"ה מהל' יסודי התורה, הן ביחס למצות קידוש השם והן ביחס לחומרת העבירה של חילול השם, שיש הבדל בין בצינעא לפרהסיא, כמו שכתב שם בהלכה ד': כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו וכל מי שנאמר בו ליהרג ואל יעבור ונהרג ולא עבר הרי זה קידש את השם. ואם היה בעשרה מישראל הרי זה קידש את השם ברבים, כדניאל חנניה מישאל ועזריה ור' עקיבא ותבריו, וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג הרי זה מתלל את השם, ואם היה בעשרה מישראל הרי זה חילל את השם ברבים וביטל מצות עשה שהיא קידוש השם ועבר על מצות לא תעשה שהיא חילול השם, עכ"ל הרמב"ם.

האם קיימת הבחנה בפני גויים בין חילול השם שהוא אסור מן התורה

לבין קידוש השם שאינו אלא ממידת חסידות?

עכ"פ אנו למדים מכך שאין מצות קידוש השם חלה אלא בפני עשרה מישראל, שהם הנקראים רבים, כפי שלמדים זאת מגזירה שוה "תוך תוך" במסכת סנהדרין ב' ב' הנ"ל. ויוצא אפוא שכל העובדות הנ"ל שבירושלמי, שדאגו לקדש את השם בפני גויים אינן לכאורה לפי ההלכה, אלא אולי ממדת חסידות ולפנים משורת הדין. וגם האיסור של חילול השם גם הוא אינו חל כאשר הוא בפני עכו"ם ולא בפני ישראל. והרי מדברי ר' פנחס בן יאיר במס' ב"ק הנ"ל משתמע שבמקום שיש חילול השם חייבים להתזיר לגוי מן התורה ולא רק ממדת חסידות.

ומהרמב"ם בפ"א מהל' גזלה ואבידה ה' ג משמע לכאורה שאמנם מצוות קידוש השם בכל העובדות המובאות בירושלמי ב"מ הנ"ל אינן מן התורה כי אם ממדת חסידות. אבל במקרה של ר' פנחס בן יאיר המחייב להתזיר אבידה לגוי במקום שיש חילול השם, הוא מן התורה, גם כשפטור להתזיר אצל ישראל, שכן כתב שם ברמב"ם: ואם התזירה לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה הרי זה משובת, ובמקום שיש חילול השם אבידתו אסורה וחייב להתזירה עכ"ל. הרי ביחס לקידוש השם נקט בלשון "הרי זה משובת", ולהיפך במקום שיש חילול השם כתב "אבידתו אסורה וחייב להתזירה". משמע שזה מן התורה ולא רק ממדת חסידות. ומאחר שנתברר שמצות קידוש השם וכן איסור חילול השם אינו חל אלא בפני ישראל, איך מחייבים להתזיר האבידות לגוי מן התורה, מטעם חילול השם בפני גויים, אם לא נדחק ונאמר, שהמדובר בכל העובדות הנ"ל שבירושלמי בבא מציעא כאשר סוף הדבר להתפרסם שבכחאי גוונא דינו כדין בפרהסיא לפי שיטת הר"ן בסנהדרין בסוף פרק בן סורר, שבפרהסיא נקרא אפילו אם אחרי כן עלול הדבר להתפרסם ברבים. אבל זה דחוק בדברי הירושלמי הנ"ל.

בירושלמי מונינו שמתחשבים בקידוש השם בפני נכרים

ואפילו, שזה כרוך בעבירה על איסור מן התורה

והנה ישנו מקור אחר בירושלמי ממנו נלמד שמתחשבים בקידוש השם בפני הנכרים, ואפילו כשזה כרוך בעבירה על איסור מן התורה, שכן בירושלמי במס' קידושין פ"ד הלכה א' נאמר: ר' אבא בר זימנא בשם ר' הושעיא: גדול הוא קידוש השם מחילול השם, בחילול השם כתוב, "לא תלין נבלתו על העץ" ובקידוש השם כתוב, "מתחילת הקציר עד נתך מים עליהם" מלמד שהיו תלויין משה עשרה בניסן עד שבעה עשר במרחשון והיו העוברים ושבבים אומרים מה חטאו אלו שנשתנית עליהן מידת הדין? והיו אומרים על שפשו ידיהם בגרים גרורים אמרו מה אם אלו שלא נתגירו לשם שמים ראו האיך תבע הקב"ה את דמן. המתגיר לשם שמים על אחת כמה וכמה, הרבה גרים נתגירו באותה שעה. הדא הוא דכתיב "ויספר שלמה את כל האנשים הגרים ויעש מהם שבעים אלף נושא סבל ושמונים אלף חוצב בהר", עכ"ל הירושלמי שם, וכן איתא בירושלמי במסכת סנהדרין פ"ו ה"א. וראה עוד שם בירושלמי בפ"ג הלכה ה'.

מלשון זו שבירושלמי משמע שקידוש השם היה מכוון כלפי הנכרים שיראו את יחסם של ישראל לגרים, הרי, שדחו בגלל מצות קידוש השם בפני נכרים, לא תעשה מן התורה. וכן משמע מסוגית הבבלי במס' יבמות ע"ט א' שאמרו על כך, "מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא שהיו עוברים ושבבים אומרים מה טיבן של אלו? הללו בני מלכים ומה הם עשו? פשוט ידיהם בגרים גרורים אמרו אין לך אומה שראויה להדבק בה כזו... מיד נתווספו על ישראל מאה וחמישים אלף וכו'. הרי שהכוונה לא בגלל שיתקדש שם שמים ע"י כך בקרב ישראל עברו על "לא תלין" כי אם שיתקדש בקרב הגויים כפי שזה קרה לבסוף, שנתווספו ע"י זה גרים רבים לישראל. משמע שהפעולה היתה מכוונת לעוברים ושבבים מבין אומות העולם הרי שמצוות קידוש השם קיימת גם בפני הנכרים. וכך משמע להדיא מדברי רש"י שם שכל עיקר החשש היה מפני אומות העולם ולכן קידוש השם ג"כ בא על ידם, שכן כתב שם במסכת יבמות: "ואל יתחלל שם שמים שיהיו אומות אומרים אין אומה זו ראויין לידבק בה שהרי פשוט ידיהם בגרינו ליסול מזונותיהם ולא עשו בהן נקמה עב"ל. ודבריו הולכין בשיטת הבבלי שלא פגע שאול בגבעונים עצמם. כמו שאמרו שם ביבמות בבבלי (ע"ח ב') וכי היכן מצינו בשאול שהמית הגבעונים אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספקין להם מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאילו הרגו. ולכן כתב רש"י שפשוט ידיהם בגרים ליסול מזונותיהם. אע"פ שבמקרא כתוב, "על אשר המית הגבעונים".

יהושע החייה את הגבעונים מפני קידוש השם באומות

ברם בירושלמי קידושין מפורש ששאל המית מן הגבעונים שבעה אנשים כאמור שם: "שלח דוד וקרא להם מה לכם ולבית שאול? אמרין ליה על אשר המית ממנו ז' אנשים שני חוטבי עצים ושני שואבי מים וחזן וסופר ושמש". עכ"פ מתברר מרש"י שקידוש השם לא בא מצד היהודים שלא חששו לשום דבר אלא מצד אומות העולם. ואע"פ כן דחו מפני מצוה זו, שנועדה להתקיים בפני גויים, לא תעשה מן התורה. הרי שקידוש השם בפני גויים מצוותה וכה גדול. אע"פ שכתוב במפורש ונקדשתי בתוך בני ישראל.

ולא זו בלבד אלא כל עיקר הטעם שבגללו החיה יהושע את הגבעונים לאחר שנודע להם כי קרובים הם אליו ובקרבו הם יושבים, אינו רק בגלל „כי נשבעו להם נשיאי העדה בה' אלהי ישראל“, ככתוב במקרא, אלא כאמור במס' גיטין בבלי (מ"ו א'): ורבנן התם מי חלה שבועה עילויהו כלל? וכיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיללא שבועה עילויהו כלל. והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם ע"כ הרי י"הטעם שלא הרגם יהושע הוא מפני קדוש השם, ופירש רש"י על זה: משום קדושת השם שלא יאמרו עובדי כוכבים עברו על שבועתם עכ"ל.

והתם הרי רצו כל ישראל להורגם על שרימו והטעו את ישראל ככתוב: „וילוננו כל העדה על הנשיאים“ (יהושע ט' י"ח). ויהושע הוא שהציל אותם מישראל שלא להורגם ככתוב שם „ויצל אותם מיד בני ישראל ולא הרגום“ (שם ט' כ"ו). הרי שבדעת בני ישראל היה להורגם ובגלל קידוש השם מפני מה יאמרו האומות לא הרגום כמבואר בגמרא. וכן מתברר מלשון הרמב"ם פרק ו' מהלכות מלכים הלכה ה' שכתב ביחס לגבעונים והואיל ובטעות נשבעו להם בדין היה שיהרגו על שהיטעום, לולא חילול השם. הרי שיש להתחשב עם חילול השם שהיה יוצא כלפי הגויים. לכן עברו בני ישראל כמה איסורי תורה שנצטוו שלא לכרות ברית ליושבי הארץ לאחר שלא קבלו את ההכרזה הראשונה של יהושע עד שלא נכנס לארץ: „מי שרוצה להשלים ישלים“ שהכריזו עם כניסתו לארץ, וכל זה עקב קידוש השם בפני האומות כמבואר בגמרא, ומפני חילול השם שהיה יוצא מזה כמבואר ברמב"ם. הרי שגם בפני אומות העולם מצווים אנו לקדש את השם ומוזהרים אנו שלא לחללו חס ושלום.

הוכחה אחרת לכך שיש איסור חילול השם בפני גוי, אע"פ שאין בכך משום שמץ של חילול השם כלפי היהודים, למרות האמור לעיל ביחס למצוות קידוש השם ואיסור חילול השם התלויים בעשרה מישראל, מצינו במסכת ע"ז כ"ח א', אצל ר' יוחנן שחש בצפדנא חולי השיניים, אזל לגבה דהאיא מטרוניתא שמסרה לו את סוד הרפואה ונשבע לה „לאלהא ישראל לא מגלינא, ולמחר נפק וגילה אותה רפואה ברבים, משום שכונתו היתה לאלהא דישאל לא מגלינא, אבל לעמיה ישראל מגלינא, ושואלת על כך הגמרא שם והאיכא חילול השם? ופרש רש"י שם: דאיהו סברה אישתבע ועבר אשבועתיה. ומתרתא הגמרא שם: דגלי ליה מעיקרא דעי שלא לא אמרתי באלהא דישאל אלא לאלהא דישאל. הרי שוב הוכחה שיש איסור חילול השם כלפי גויה אהת בלבד, כי כלפי ישראל לא יצא מזה חילול השם. ומכילא גם מצוות קידוש השם חלה כלפי גויים בלבד, אע"פ שכתוב „ונקדשתי בתוך בני ישראל“ ולמדו בגמרא הנ"ל שצריך להיות כולם מישראל.

האם קיימת מצות „ונקדשתי בתוך בני ישראל“ בעבירות של „והרג ואל יעבור“

והנה בעיה זו בדבר תחולת מצות קידוש השם ואיסור חילול השם בפני גויים בלבד. מן התורה תלויה בשאלה אחרת בהלכה, האם במצות שנאמר בהם יזרג ואל יעבור בצניעא כגון שלוש העבירות החמורות: ע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים האם הלה עליהן בצניעא מצות קידוש השם מן התורה, או לא, מאחר וכתוב „ונקדשתי בתוך בני ישראל“ שלמדו בגזירה שווה שאין הכתוב מדבר אלא בפרהסיא ובפני עשרה מישראל, כפי שאמרו במסכת סנהדרין ויהרג ואל יעבור שנאמר בשלוש העבירות הנ"ל שמה אינו בכח מצוות „ונקדשתי“

שאינה חלה אלא בפרהסיא ובפני ישראל, כי אם למד שחייבים למסור עליהן את הנפש גם בצניעא, בכח המקראות של ר"א שלמד מוואהבת את השם אלקיך לענין עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים מן הפסוק, כי כאשר יקום על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה" (דברים כ"ב) וכמבואר בסנהדרין בבלי ע"ד א', אבל לא מכוח המצוה „ונקדשתי בתוך בני ישראל" ולא מכח „ולא תחללו את שם קדשי" שגם כן מדבר רק בפרהסיא דהינו בפני עשרה מישראל, כדמשמע מסנהדרין שם בברייתא דר' ישמעאל שאמר, שאם אמרו לאדם עבוד עבדות כוכבים ואל תיהרג, מנין שיעבוד ואל יהרג? תלמוד לומר „וחי בהם" — ולא שימות בהם. יכול אפילו בפרהסיא תלמוד לומר „ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי". הרי שאין גם איסור „ולא תחללו את שם קדשי", חל אלא בפרהסיא, ואם נכון הדבר, אין האיסור חל אלא בפני עשרה מישראל ולא בפני גויים.

ארבע שיטות מתי חלה חובת „ונקדשתי" ומתי חל הלאו של „לא תחללו"

אולם בעייה זו תלוייה באשלי רברבי, וכבר הארכתי בה בספרי „זורת המועדים" במאמר „מצוות קידוש השם", וקיימות ארבע שיטות שונות זו מזו. דעת ה"לחם משנה" על הרמב"ם היא שיש לחלק בין „לא תחללו" שחל גם על בצניעא לבין „ונקדשתי" שאינו חל אלא בפרהסיא ובפני עשרה מישראל.

וכבר תמהנו עליו במאמר הנ"ל והוכחנו שאין הרמב"ם מבחין כלל בין מצות „ונקדשתי" לבין לאו של „ולא תחללו".

שיטת בעל ה„פרייחדש" על הרמב"ם היא שגם הלא תעשה „ולא תחללו" אינו אלא בפרהסיא וממילא אינו חל אלא בפני עשרה מישראל. ובעל „מרכבת המשנה" על הרמב"ם סובר ההיפך מה„פרייחדש" שגם המצוה „ונקדשתי" חלה גם בצניעא ואין צריך לומר הלא תעשה „ולא תחללו" שבודאי חל גם בצניעה. ובארנו שם כל הקשיים הנובעים משיטת ה„מרכבת המשנה", שבתורת כהנים בפרשת אמור פרק ט' אמרו במפורש על מצוה זו של „ונקדשתי" יכול ביחידי? תלמוד לומר „בתוך בני ישראל" — המרובים כנ"ל. וכן למדו בסנהדרין „תוך" „תוך" כנ"ל, ואיך יתכן לחול מצוה זו גם בצניעא וממילא אם צריך שתהיה בפרהסיא לא תחול אלא בפני ישראל בלבד. ברם לפי שיטת „מרכבת המשנה" הקובעת את תחולת המצוה בדרגתה הנמוכה מן התורה גם בצניעא, יכולה היא לחול גם בפני עכו"ם בלבד, מאחר שאין הגזירה שווה „תוך" „תוך" מעכבת תחולת מצוה זו. לכן אע"פ שכתוב „בתוך בני ישראל" אין זה אלא ביחס לקיומה העילאי, אבל בדרגתה הנמוכה חלה היא גם בצניעא וכן בפני גויים כמבואר בכל הסוגיות הנ"ל. ויוצא איפוא משיטה זו שקיימות שתי דרגות בקיום מצוה זו מן התורה. הדרגה הנמוכה חלה גם בצניעא וממילא גם בפני עכו"ם, והדרגה העליונה ביותר, רק בפרהסיא ובפני עשרה מישראל דוקא.

מתוך הרמב"ם יוצא שקיימים שני סוגי קידוש השם ושני סוגי חילול השם,

כפקוח נפש וק בפרהסיא ושלא כפקוח נפש גם בצניעה

כל הסבך הזה מתברר לפי מסקנת מאמרנו הנ"ל „בתורת המועדים" שהיסקנו מדברי הרמב"ם בספר המצוות ששני איסורים קיימים ביחס לחילול השם, האחד „ולא תחללו את שם קדשי" הנ"ל שהוא סמוך ל„ונקדשתי". והשני „ולא תחללו את שם אלקיך אני ה'"

„ויקרא י"ח י"ב). לענין מולך, ובררנו שם שלטן יש בזה איסור חילול השם גם בצינעא לפי הרמב"ם, משום שהוא נלמד מהמקרא השני במולך שלא נרמז שם בפרהסיא. וממילא גם לענין קידוש השם מאחר שקבע הרמב"ם בספר המצוות שקדושת השם היא תמיד ההיפך מחילול השם. הווי אומר שכל מקום שיש בו איסור „ולא תחלל את שם אלקיך“, או האמור בשבועת שוא „ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלקיך“, הוא מזהיר על חילול השם אפילו בצינעא, ויש בהיפוכו משום קידוש השם. ומאחר שלענין חילול השם, אנו למדים משני מקראות נפרדים אחד על בפרהסיא והשני אפילו בצינעא בא הוא. להורות שאין המקרא הראשון „ונקדשתי בתוך בני ישראל ולא תחללו את שם קדשי“ שבמקראות האחרים הנ"ל, אלא שבפרהסיא האיסור חמור יותר.

עיקרון קידוש השם בפני גויים לומדים גם מחזון אחרית הימים של הנביא יחזקאל

הוא הדין לענין קידוש השם אין הגזירה שוה „תוך“ „תוך“ מפקיעה מצוות קידוש השם בצינעא מכל וכל. אלא כשם שבעבירתה עוברים על חילול השם אפילו בצינעא, כך בקיומה מקיימים מצוות קידוש השם בצינעא. אפילו אינה דומה לקידוש השם ברבים, הנלמדת מ„ונקדשתי בתוך בני ישראל“, ששכרה רב יותר ומעלתה עליונה מצינעא ועל מקיימיה בפרהסיא נאמר שאין מעלה על מעלתו — כלשון הרמב"ם ביד החוקה בהלכות יסודי התורה הנ"ל, מכאן יצא לו להרמב"ם ביד החוקה ובספר המצוות שני סוגי קידוש השם ושני סוגי חילול השם בצינעא ובפרהסיא וההבדל ביניהם הוא שכל שהדבר כרוך בפקות נפש התחולה היא רק בפרהסיא, וכל שהוא כרוך בהתנהגות שאינה כרוכה בפקות נפש התחולה של מצוות קדוש השם היא גם בצינעא. ושניהם מן התורה אלא שזה גדול מזה כמבואר ברמב"ם. לפי זה מתבררות היטב כל הסוגיות הנ"ל המטילות איסור חילול השם ומצוות קידוש השם גם בפני גויים בלבד, מאחר והסוג האחר של חילול השם ומצוות קידוש השם הנלמדת ממנו תחולתם גם בצינעא מן התורה עקב הצמדתה לאיסור חילול השם הנלמד מפסוק אחר כנ"ל, הוא הדין שמצוה זו של קידוש השם ואיסור ההיפך לו של חילול השם, חלים בפני גויים בלבד.

עיקרון זה של קידוש השם בפני גויים אנו למדים גם מחזון אחרית הימים של יחזקאל הנביא, בהינבאו שלוש פעמים לעתיד לבוא על קידוש השם לעיני הגויים, ושלושתם קשורים לנס קיבוץ גלויות. האחת: „וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצותם בם ונקדשתי בכם לעיני הגויים“ (יחזקאל כ' מ"א), השניה: „כה אמר השם אלקים, בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפוצו בם ונקדשתי בם לעיני הגויים וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי יעקב (שם כ"ח כ"ה). והשלישית: „בשובבי אותם מן העמים וקבצתי אותם מארצות אויביהם ונקדשתי בם לעיני גויים רבים וידעו כי אני השם אלוהיהם בהגלותי אותם אל הגויים וכנסתים אל אדמתם. (שם ל"ט כ"ז).